

Το Άξιον εστί

(Τα πάθη, άσμα η')

ΤΟ ΑΣΜΑ αυτό ακολουθεί μετά το Ανάγνωσμα Τέταρτο «Το οικόπεδο με τις Τσουκνίδες», που αναφέρεται στην Κατοχή και τα μπλόκα που έκαναν οι Γερμανοί στις συνοικίες της Αθήνας. Στις επιχειρήσεις τους αυτές χρησιμοποιούσαν προσωπιδοφόρους, που υποδείκνυναν του αγωνιστές. Το άσμα έχει συντεθεί με βάση το γνωστό εγκώμιο «Αι γενεαί πάσαι». Το κάθε δίστιχό του έχει το ίδιο μέτρο και τον ίδιο αριθμό συλλαβών με το παραπάνω εγκώμιο. Για την κατανόηση του ποιήματος θα σας βοηθήσει πολύ το παρακάτω απόσπασμα από το βιβλίο του Τάσου Λιγνάδη *Το Άξιον εστί* του Ελύτη: «Περιεχόμενο του άσματος είναι η σκοτεινή νύχτα της δουλείας, η μαύρη περίοδος της Κατοχής. Στο φοβερό χειμώνα του 41-42 ο ποιητής, γεμάτος δάκρυα, βλέπει τις ερημωμένες κοιλάδες και σκέπτεται ότι ως και τα δέντρα θα ατιμασθούν, εφόσον θα γίνουν αγχόνες. Καμμία πνοή χαράς. Στις ερημωμένες πολιτείες, που έχουν γίνει πύλες του Άδη, αναπέμπει τη διαμαρτυρία του. Παντού ο θάνατος, σύννεφο της γης που σκοτεινιάζει τον ήλιο. Οι μαυροφορεμένες γυναίκες, αντί νερό τραβούν μέσ' από τα πηγάδια τα πτώματα των αδικοσκοτωμένων.

Η αγανάκτηση τον καίει πιο πολύ από φωτιά, όταν βλέπει τα καμιόνια του στρατού της Κατοχής να φορτώνουν τον επιούσιο άρτο, το λιγυστό σιτάρι, για να το πάνε στη Γερμανία. Μέσα στις έρημες πολιτείες μόνη ζωντανή παρουσία οι επιγραφές στους τοίχους. Σκοτάδι παντού, στη φύση, στην πολιτεία, στην ψυχή του ανθρώπου. Καμιά πόρτα δεν ανοίγει να δώσει κάποιο φως στοργής. Η ιστορική πείρα (μνήμη) τον κάνει να σκέπτεται ότι έρχονται ημέρες μαύρες για τον τόπο. Κάθε υπόλειμμα ζωής είναι τόσο φρικιαστικό, ώστε δηλητηριάζει ακόμα και τις ψυχές των τεράτων».

ΓΥΡΙΣΑ τα μάτια * δάκρυα γιομάτα
κατά το παραθύρι
Και κοιτώντας έξω * καταχιονισμένα
τα δέντρα των κοιλάδων
Αδελφοί μου, είπα * ως κι αυτά μια μέρα
κι αυτά θα τ' ατιμάσουν
Προσωπιδοφόροι * μες στον άλλο αιώνα
τις θηλιές ετοιμάζουν

Δάγκωσα τη μέρα * και δεν έσταξε ούτε
σταγόνα πράσινο αίμα
Φώναξα στις πύλες * κι η φωνή μου πήρε
τη θλίψη των φονιάδων
Μες στην γη το κέντρο * φάνηκε ο πυρήνας*
που όλο σκοτεινιάζει
Κι η αχτίδα του ήλιου * γίνηκεν, ιδέστε
ο μίτος* του Θανάτου!

Ω πικρές γυναίκες * με το μαύρο ρούχο
παρθένες και μητέρες
Που σιμά στη βρύση * δίνετε να πιούνε
στ' αηδόνια των αγγέλων
Έλαχε να δώσει * και σε σας ο Χάρος
τη φούχτα του γεμάτη
Μέσ' απ' τα πηγάδια * τις κραυγές τραβάτε
αδικοσκοτωμένων

Τόσο δεν αγγίζουν * η φωτιά με το άχτι
που πένεται* ο λαός μου
Του Θεού το στάρι * στα ψηλά καμόνια
το φόρτωσαν και πάει
Μες την έρμη κι άδεια * πολιτεία μένει
το χέρι που μονάχα
Με μπογιά θα γράψει * στους μεγάλους τοίχους
ΨΩΜΙ ΚΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Φύσηξεν η νύχτα * σβήσανε τα σπίτια
κι είναι αργά στην ψυχή μου

ο πυρήνας: της γης. Ως εκεί φτάνει το πένθος.
μίτος: το νήμα (που έδωσε η Αριάδνη στο
Θησέα, για να ξαναβγεί από το λαβύρινθο).
ο μίτος του θανάτου: το νήμα που οδηγεί
στο θάνατο.

πένεται: εδώ: πεινάει, λιμοκτονεί.

στρ. 1. **μες στον άλλον αιώνα:** στη σκοτεινή
περίοδο που θ' ακολουθήσει.

στρ. 2. **σταγόνα πράσινο αίμα:** η μεταφο-
ρά από τη βλάστηση. Ο ποιητής εννοεί ότι
η ίδια η μέρα έχει νεκρωθεί. **στις πύλες:**
των πόλεων.

στρ. 4. **τόσο δεν αγγίζουν η φωτιά με το
άχτι:** δεν παραβάλλονται. Η αγανάκτηση
(το άχτι) για την πείνα του λαού είναι πιο
μεγάλη κι από τη φωτιά.

Δεν ακούει κανένας * όπου κι αν χτυπήσω
 η μνήμη με σκοτώνει
 Αδελφοί μου, λέει * μαύρες ώρες φτάνουν
 ο καιρός θα δείξει
 Των ανθρώπων έχουν * οι χαρές μιάνει
 τα σπλάχνα των τεράτων

Γύρισα τα μάτια * δάκρυα γιομάτα
 κατά το παραθύρι
 Φώναξα στις πύλες * κι η φωνή μου πήρε
 τη θλύψη των φονιάδων
 Μεσ' στην γης το κέντρο * φάνηκε ο πυρήνας
 που όλο σκοτεινιάζει
 Κι η αχτίδα του ήλιου * γίνηκεν, ιδέστε
 ο μίτος του Θανάτου!

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Πριν απαντήσετε στις ερωτήσεις να διαβάσετε το *Ανάγνωσμα Τέταρτο*, που θα σας βοηθήσει περισσότερο στην κατανόηση του ποιήματος.

1. Ο Ελύτης στο *Αξιον εστί* μιλάει συχνά ως εθνικός ποιητής (ή ποιητής-προφήτης, όπως τον χαρακτήρισαν πολλοί). Να τεκμηριώσετε την παραπάνω άποψη με στίχους και εκφράσεις του ποιήματος.
2. Ποιο είναι το γενικότερο κλίμα της κατοχής που δίνουν οι στροφές 2, 3, 4 και πώς εκφράζεται;

Γιάννης Τσαρούχης (1910-1989), Σύνθεση για το *Αξιον Εστί*